

Katarzyna Bagan-Kurluta

profesor nadzwyczajny, dr hab., Uniwersytet w Białymstoku

Zawieranie małżeństw przez cudzoziemców. Uwagi na temat zmiany ustawy o aktach stanu cywilnego

Kwestia zawierania małżeństw w relacjach transgranicznych¹ jest w ostatnich latach przedmiotem wielu kontrowersji. Dotyczą one przede wszystkim samej możliwości ich zawierania, a także wystawiania zaświadczeń – dowodów możliwości ich zawierania. Kontrowersje powstają przede wszystkim w związku z akceptacją małżeństw homoseksualnych w licznych państwach, w tym w państwach ościennych Polski. Postępowanie w takich sprawach transgranicznych sprowadza się do przyjęcia pewnych uzupełniających się wzajemnie reguł stosowanych do wskazywania właściwości prawa dla możliwości zawarcia małżeństwa oraz reguł dotyczących udzielania ślubów, rejestracji małżeństw i wydawania aktów ślubu. Na gruncie polskiego prawa pierwszą kwestię uregulowano przepisem art. 48 ustawy Prawo prywatne międzynarodowe z 2011 r.² Przewidziano w nim stosowanie prawa ojczystego nupturienta do oceny jego możliwości zawarcia małżeństwa. Oznacza to, że możliwość zawarcia związku przez przyszłych małżonków będzie oceniana odrębnie w odniesieniu do każdego z nich przez pryzmat jego prawa ojczystego, a więc prawa, które obowiązuje w państwie jego obywatelstwa. Drugą kwestią jest przedmiotem regulacji ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego, którą ostatnio zreformowano. W miejsce starej ustawy z 1986 r.³, od marca 2015 r. wchodzi

¹ Termin w tym kontekście odnosi się do sytuacji, w których zastosowanie znajdują przepisy prawa prywatnego międzynarodowego, w sytuacjach z tzw. elementem zagranicznym (nupturient – cudzoziemiec, bądź miejsce zawarcia małżeństwa za granicą).

² Art. 48: „O możliwości zawarcia małżeństwa rozstrzyga w stosunku do każdej ze stron jej prawo ojczyste z chwili zawarcia małżeństwa” (Dz.U. z 2011 r. Nr 80, poz. 432 z póź. zm.) (dalej zwana ppm).

³ Dz.U. z 1986 r. Nr 36, poz. 180 z póź. zm (dalej zwana ustawą z 1986 r.).

w życie przepisy ustawy⁴, która w nieco odmienny niż wcześniej sposób reguluje kwestię zawierania małżeństw z cudzoziemcami.

Pod terminem „możność zawarcia małżeństwa” kryją się przesłanki materialne zawarcia małżeństwa, a więc wszystkie warunki, od spełnienia których prawo rodzinne uzależnia ważne zawarcie małżeństwa. Są to więc wszystkie wymagania, z wyjątkiem tych, które dotyczą formy zawarcia takiego związku – w tej kategorii mieszczą się przeszkody tamujące i zrywające oraz wymogi odnośnie do prawidłowego powzięcia i oświadczenia woli⁵. Przedmiotem dowodu możliwości zawarcia małżeństwa mogą być okoliczności, które określane są mianem przesłanek jednostronnych oraz dwustronnych. Trudno jest mówić o jakimś uniwersalnym, zamkniętym katalogu przesłanek. Rozwiązania krajowe są bardzo zróżnicowane, niektóre z nich mogą nawet budzić rozważenie (jak wiek maksymalny czy niedojrzałość do zawarcia małżeństwa, ocenianą po liczbie wcześniejszych rozwodów, czy też bycie w niemowlęctwie karmionym przez tę samą co drugi nupturient mamkę). Jednak można mówić o pewnych powtarzających się rozwiązaniach, a więc o dość powszechnej akceptacji pewnych okoliczności, które w stanowiąc mogą powód do kontestowania ważności zawartego małżeństwa – są to wiek, brak zdolności do czynności prawnych, pokrewieństwo, pozostawanie w związku małżeńskim.

W podziale na jednostronne i dwustronne przeszkody małżeńskie przykładowy katalog mógłby przedstawiać się następująco. W pierwszej grupie mieszczą się:

- 1) wiek minimalny (w pierwszej dekadzie XXI w. 42% afrykańskich kobiet w przedziale wiekowym 15–24 lata wstępowało w związki małżeńskie przed ukończeniem 18 lat⁶, a najniższym wiekiem małżeńskim było jak dotąd zaczerpnięte z prawa rzymskiego 12 lat – w Europie można się spotkać ze wcześnie (np. 14 lat) zawieranymi małżeństwami Romów),
- 2) brak zezwolenia na zawarcie małżeństwa (na przykład w XVII-wiecznej Rumunii nieuzyskanie zgody rodziców przez syna na ożenek mogło łączyć się z jego wydziedziczeniem – a więc pośrednio z niedopuszczeniem jego oblubienicy do nabycia jakiegoś składnika ich majątku⁷),
- 3) brak zdolności do czynności prawnych (powiązany z brakiem dojrzałości do podejmowania decyzji w kwestii zawarcia małżeństwa i w mał-

⁴ Dz.U. z 2014 r. Nr 0, poz. 1888. Ustawa wchodzi w życie 1 marca 2015 r., oprócz kilku przepisów, które obowiązują już od 1 stycznia 2015 r. oraz paru, które zaczną obowiązywać dopiero 1 stycznia 2018 r. (dalej zwana ustawą z 2014 r.).

⁵ K. Bagan-Kurluta, *Prawo prywatne międzynarodowe*, Warszawa 2011, s. 218–220.

⁶ R. Mutyaba, *Early Marriage: A Violation of Girls' Fundamental Human Rights in Africa*, „International Journal of Children's Rights” 2011, No. 19, s. 339.

⁷ G. Asandului, *Institution of Marriage in Old Romanian Law*, „Acta Universitatis Danubius Juridica” 2009, No. 1, s. 129.

zeństwie – różnie oceniany, na przykład w Kalifornii wymagany stopień zdolności podyktowany zdrowiem psychicznym jest przy zawarciu małżeństwa najniższy, w porównaniu z wymogami dotyczącymi innych czynności dokonywanych w życiu codziennym⁸),

- 4) zakaz zawierania małżeństw ponad pewną liczbę (lub przeszkoda niedojrzałości do zawarcia małżeństwa w USA, ewentualnie potrójnego rozvodu w Tunezji),
- 5) upływ okresu wdowieństwa (w świetle kodeksu prawa osobowego Tunisu jest to przeszkoda tymczasowa, ale kobieta może w tym czasie zawrzeć małżeństwo – tylko ze swoim byłym mężem⁹).

Do dwustronnych przesłanek należą natomiast:

- 1) przeszkody o charakterze zdrowotnym (w Illinois i Luizjanie do końca lat 80. XX w. wymagano zrobienia testów na AIDS, w wielu stanach USA od 1935 r. testów wenerycznych¹⁰),
- 2) istnienie węzła rodzinnego z racji pokrewieństwa, powinowactwa lub adopcji (przykładowo, w Illinois zakazane są małżeństwa między wstępnymi a zstępnymi, rodzeństwem (krewnymi pełnej lub półkrwi oraz gdy relacja została ukształtowana w drodze adopcji), między wujkami a siostrzenicami/bratanicami, ciotkami a siostrzeńcami/bratankami (pełnej lub półkrwi), między kuzynami pierwszego stopnia, ale nie wówczas, gdy oboje nupturienti mają nie mniej niż 50 lat, ewentualnie, gdy któryś z nich w momencie przedstawiania urzędnikowi dokumentów w celu uznania jego zdolności do zawarcia małżeństwa okaże zaświadczenie wystawione przez licencjonowanego lekarza o całkowitej i nieodwracalnej bezpłodności któregoś z nupturientów¹¹),
- 3) cudzołóstwo,
- 4) wspólne godzenie na życie współmałżonka,
- 5) bigamia lub poligamia (interesującym pozostaje fakt zawierania przez mormonów bigamicznych/poligamicznych związków, wbrew możliwo-

⁸ H.S. Klein, M.E. Green, *Undoing Capacity: Under Marriage of Greenway, the Degree of Mental Capacity Required to End a Marriage is Similar to That Required to Begin One*, „Los Angeles Lawyer” 2014, Vol. 37, No. 5, s. 32.

⁹ Jak wydaje się, nie z tym, który zmarł. Por. Dekret z 13 sierpnia 1956 r., J.O.R.T. Nr 104 z 28 grudnia 1956 r. [za: K. Bagan-Kurluta, *op. cit.*, s. 220].

¹⁰ A. Candeb, M. Kuykendall, *Modernizing Marriage*, „University of Michigan Journal of Law Reform” 2011, Vol. 44, No. 4, s. 775.

¹¹ Sec. 212. Prohibited Marriages, 2–4, 750 ILCS 5/212; from Ch. 40, par. 212, Families (750 ILCS 5) Illinois Marriage and Dissolution of Marriage Act, Illinois Compiled Statutes, Illinois General Assembly, www.ilga.gov/legislation/ilcs/ilcs4.asp?DocName=075000050HP.r.+II&ActID=2086&ChapterID=59&SeqStart=900000&SeqEnd=3100000 [06.02.2015].

ści ich uznania przez prawo – na przykład na podstawie statutu stanu Utah¹²).

Większość z ograniczeń zawierania małżeństw – w postaci przeszkód wynikających z prawa materialnego – podyktowana została chęcią ograniczenia zawierania potencjalnie patologicznych związków lub uniknięcia ich skutków. Najlepszym tego przykładem jest przedstawiony powyżej przepis uniemożliwiający małżeństwo kuzynom pierwszego stopnia (a więc na przykład rodzeństwu ciotecznemu lub stryjecznemu), tylko wówczas, gdy mogą mieć potomstwo. Jednak potraktowanie wielu okoliczności jako przeszkód małżeńskich podyktowanych zostało tradycjami i kulturą, czego najlepszym przykładem jest przesłanka monogamiczności małżeństwa obecna w państwach chrześcijańskich (w kontraście z przesłanką poligamiczności małżeństwa, błędnie zresztą utożsamianą ze wszystkimi państwami muzułmańskimi), ale także przesłanka wieku (przekonanie o tym, że w państwach południowych i o gorącym klimacie kobiety wcześniej dojrzewają). To ustawodawca decyduje o katalogu przeszkód małżeńskich i czasem nawet te najbardziej oczywiste okoliczności nie są tam uwzględnione. Na przykład, w świetle polskiego prawa rodzinnego okolicznością, która byłaby przedmiotem badania dla określenia możliwości zawarcia małżeństwa nie może być płeć, ponieważ odmienna płeć nupturientów nie stanowi przesłanki materialnej. W związku z płynnością granicy między przesłankami formalnymi i materialnymi – co stwierdzić można porównując rozwiązania prawnorodzinne różnych państw – może mieć miejsce sytuacja, w której okoliczność, która w państwie, w którym ma się odbyć ceremonia ślubna nupturientów jest postrzegana jako przesłanka materialna, w państwie, którego organ wystawia zaświadczenie jest przesłanką formalną.

Zasada swobody zawierania małżeństw, wyrażona tak w polskim prawie rodzinnym, jak i w aktach z zakresu ochrony praw człowieka o fundamentalnym znaczeniu¹³, interpretowana jest jako prawo każdego mężczyzny i kobiety (bez względu na ich rasę, narodowość, wyznanie) w wieku małżeńskim do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny. Jednakże zakładając, że w świetle niektórych praw wiek nupturientów jest przesłanką formalną zawarcia małżeństwa – na podstawie zaświadczenia o możliwości zawarcia małżeństwa wystawionego w takim państwie nie będzie można stwierdzić, czy nupturient jest w tym tzw. wieku małżeńskim.

¹² K.A. Berberick, *Marrying into the Heaven: Constitutionality of Polygamy Bans under the Free Exercise Clause*, „Willamette Law Review” 2007, Vol. 44, No. 1, s. 106.

¹³ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 r., www.hfhrpol.waw.pl/pliki/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf; Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r., Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167; Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r., Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

W art. 56 ust. 1 ustawy z 1986 r. przyjęto, że cudzoziemiec zamierzający zawrzeć małżeństwo w Polsce jest obowiązany złożyć kierownikowi urzędu stanu cywilnego dokument stwierdzający, że zgodnie z właściwym prawem może zawrzeć małżeństwo. Oznacza to odniesienie do regulacji kolizyjnoprawnej i przyjęcie za nią, że cudzoziemiec taki obowiązany jest złożyć dokument, w którym znajdują się twierdzenia wynikające z jego prawa ojczystego. W ust. 1 art. 79 ustawy z 2014 r., obok dokumentu stwierdzającego, że zgodnie z właściwym prawem może zawrzeć małżeństwo, chyba że na podstawie przepisów ustawy z 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe, jego możliwość zawarcia małżeństwa jest oceniana na podstawie prawa polskiego, cudzoziemiec powinien złożyć:

- 1) zapewnienie,
- 2) odpis aktu urodzenia, a jeżeli pozostawał uprzednio w związku małżeńskim – odpis aktu małżeństwa z adnotacją o jego ustaniu, unieważnieniu albo stwierdzeniu jego nieistnienia, albo odpis aktu małżeństwa z dokumentem potwierdzającym jego ustanie lub unieważnienie albo dokumentem potwierdzającym stwierdzenie nieistnienia małżeństwa, jeżeli na podstawie pozostałych składanych dokumentów nie można ustalić danych niezbędnych do sporządzenia aktu małżeństwa.

Czym jest wspomniane w nowej ustawie zapewnienie? W świetle art. 76 ustawy z 2014 r., jest to pisemne zapewnienie, że nupturient nie wie o istnieniu okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa, które zawiera:

- 1) nazwiska i imiona osób zamierzających zawrzeć małżeństwo, ich nazwiska rodowe, jeżeli można je ustalić, stan cywilny, obywatelstwo, daty i miejsca urodzenia, numery PESEL, jeżeli zostały nadane, oraz oznaczenia przedstawionych dokumentów tożsamości,
- 2) jeżeli osoba zamierzająca zawrzeć małżeństwo pozostawała uprzednio w związku małżeńskim albo prawomocnie stwierdzono nieistnienie małżeństwa – wskazanie miejsca zawarcia małżeństwa,
- 3) informację o wspólnych dzieciach osób zamierzających zawrzeć małżeństwo oraz oznaczenie ich aktów urodzenia i urzędu stanu cywilnego, w którym zostały sporządzone, jeżeli są znane,
- 4) nazwiska, imiona oraz nazwiska rodowe rodziców każdej z osób zamierzających zawrzeć małżeństwo,
- 5) jeżeli małżeństwo ma zostać zawarte w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego – oświadczenia o nazwisku (nazwiskach), które będą nosiły osoby zamierzające zawrzeć małżeństwo po jego zawarciu, oraz oświadczenia o nazwisku dzieci zrodzonych z tego małżeństwa,

- 6) oświadczenie, że nie zachodzą przeszkody uniemożliwiające zawarcie małżeństwa określone w art. 10–15 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego,
- 7) informację o pouczeniu o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia,
- 8) adres do korespondencji osób zamierzających zawrzeć małżeństwo,
- 9) podpisy osób zamierzających zawrzeć małżeństwo oraz kierownika urzędu stanu cywilnego albo konsula przyjmującego zapewnienie. Oświadczenie, o którym mowa w pkt 6, składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia, a informacja, o której mowa w pkt 7, zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń.

Jak się ma obowiązek złożenia takiego zapewnienia przez cudzoziemca do właściwości prawa ojczystego nupturienta – do oceny jego możliwości zawarcia małżeństwa – w taki, a nie inny sposób określonej przepisami kolizyjnymi? Biorąc pod uwagę konieczność zachowania pewnego rodzaju komplementarności rozwiązań zawartych w obu ustawach (ppm i o aktach stanu cywilnego) względem siebie, zastanawiające wydaje się odniesienia do cudzoziemców obowiązku składania przez nich oświadczeń o braku przeszkód małżeńskich określonych w art. 10–15 polskiego kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Oznacza to, że wbrew temu, co przewidziano w art. 48 ppm, zdolność cudzoziemca do zawarcia związku małżeńskiego ma być ponadto oceniana z punktu widzenia prawa polskiego – a więc prawa państwa, w którym małżeństwo jest zawierane. Na świecie istnieją dwa sposoby regulowania kwestii możliwości zawarcia małżeństwa. Pierwsze z nich stosuje się w polskim prawie kolizyjnym i najogólniej polega ono na przyjęciu prawa personalnego osoby do oceny jej możliwości zawarcia małżeństwa. Drugim posługują się Amerykanie, przewidując właściwość prawa obowiązującego w miejscu zawarcia małżeństwa, zarówno dla przesłanek formalnych, jak i materialnych jego zawarcia. Obecne polskie rozwiązanie łączące w sobie przepisy ppm i ustawy z 2014 r. wydaje się stawiać cudzoziemców w sytuacji, gdy będą oni musieli spełnić wymogi wynikające z dwóch praw – jakby intencją ustawodawcy było połączenie dwóch metod wskazywania właściwości prawa, ale przede wszystkim wprowadzenie zbędnych utrudnień w zawieraniu małżeństw i umożliwienie tzw. pójścia na skróty, gdy w grę wchodzi mogłoby zastosowanie klauzuli porządku publicznego.

Funkcją klauzuli porządku publicznego, uregulowanej art. 7 ppm, jest wyeliminowania szkodliwych skutków zastosowania prawa obcego, o ile gościć one mogą w podstawowe zasady naszego porządku prawnego¹⁴. Jej sto-

¹⁴ Prawa obcego nie stosuje się, jeżeli jego stosowanie miałyby skutki sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

sowanie ma być z założenia rzadkie i wyjątkowe, stanowi ona swoistą klępkę bezpieczeństwa przed akceptacją w Polsce stosowania szokujących zagranicznych rozwiązań prawnych. Zastosowanie klauzuli w sprawach małżeńskich możliwe jest dzięki regulacji zawartej w obu ustawach o aktach stanu cywilnego. W świetle art. 56 ustawy z 1986 r., jeżeli otrzymanie przez cudzoziemca dokumentu potwierdzającego jego zdolność zawarcia małżeństwa napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody, sąd w postępowaniu nieprocesowym na jego wniosek, może go zwolnić od złożenia dokumentu. W postępowaniu takim sąd na podstawie właściwego prawa ustala, czy osoba ta może zawrzeć małżeństwo. Ta sama formuła została powtórzona w art. 79 ust. 2 ustawy z 2014 r. Sąd badając sprawę posługuje się prawem ojczystym nupturienta, ocenia, bez względu na to co w tej kwestii przewiduje polskie prawo rodzinne, czy w świetle swojego prawa ojczystego nupturient taki jest zdolny do zawarcia związku małżeńskiego. Dopiero po stwierdzeniu jego zdolności określonej przez prawo właściwe i po dojściu do przekonania, że dozwoleństwo na zawarcie przez niego małżeństwa w Polsce wywołałoby skutki godzące w którąś z podstawowych zasad naszego porządku prawnego, sąd może posłużyć się mechanizmem klauzuli porządku publicznego. Takie sytuacje miały miejsce w odniesieniu do przesłanki niepozostawiania w małżeństwie w kontekście zasady monogamiczności małżeństwa¹⁵, przy czym orzeczenia SN nie były jednoznaczne w kwestii odrzucenia możliwości udzielenia w Polsce ślubu cudzoziemcowi, którego prawo zezwala na wielożeństwo, ale nie zawarł on jeszcze małżeństwa, przed tym planowanym w Polsce. Pod reżimem ustawy z 2014 r. to kierownik urzędu stanu cywilnego będzie oceniał zdolność do zawarcia małżeństwa z punktu widzenia polskiego prawa, ponadto cudzoziemiec będzie musiał poznać treść przepisów polskiego kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, żeby ustrzec się przed odpowiedzialnością karną za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia.

Tak ukształtowane w nowej ustawie zapewnienie zastąpić ma pisemne i nie obwarowane rygorem odpowiedzialności karnej zapewnienie nupturienta, że nie wie on o istnieniu okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa przewidziane art. 54 ust. 1 pkt 2 ustawy z 1986 r. Już wcześniej sporo wątpliwości budziła kwestia rozciągnięcia na cudzoziemców obowiązku składania takich dokumentów, jakie mają składać wszystkie inne osoby podlegające w sferze swego wstąpienia w związek małżeński polskiemu prawu (polscy obywatele

¹⁵ Uchwała SN z 22 czerwca 1972 r., III CZP 34/72, LexPolonica nr 312209, OSNCP 1973, nr 4, poz. 52; orzeczenie SN z 26 sierpnia 1974 r., I CR 608/74, LexPolonica nr 330596, OSPiKA 1976, nr 7–8, poz. 147; orzeczenie SN z 11 października 1974 r., II CR 735/74, LexPolonica nr 330597, OSPiKA 1976, nr 7–8, poz. 142; orzeczenie SN z 28 grudnia 1979 r., III CRN 253/79, LexPolonica nr 321408.

lub osoby, do których na podstawie przepisów kolizyjnych stosowane jest polskie prawo). Same sformułowania użyte w ustawie z 1986 r.: osoba zamierzająca zawrzeć małżeństwo jest obowiązana (art. 54) i cudzoziemiec zamierzający zawrzeć małżeństwo jest obowiązany (art. 56), mogą stanowić przyczynek do zajęcia dwóch przeciwstawnych stanowisk. Pierwsze z nich polega na przyjęciu, że z racji tego, że pojęcie „osoba” jest pojęciem szerszym niż „cudzoziemiec” – a więc to drugie pojęcie zawiera się w pierwszym¹⁶ – do cudzoziemców należy stosować także przepisy dotyczące wszystkich osób, a raczej odwrotnie – to cudzoziemcy są grupą, która obok spełnienia przyjętych dla wszystkich (ogólnych) wymogów, muszą jeszcze spełnić inne (szczególne) wymogi wynikające z dodatkowej regulacji. Drugie stanowisko polega na przyjęciu, że „osoba” jest w kontekście stosunków transgranicznych pojęciem nie szerszym, ale odmiennym niż pojęcie „cudzoziemiec”, co w konsekwencji skutkować powinno wyłączeniem stosowania do cudzoziemców przepisów do nich bezpośrednio nie adresowanych. Sformułowania użyte w nowej ustawie: osoba zamierzająca zawrzeć małżeństwo (art. 76) i cudzoziemiec zamierzający zawrzeć małżeństwo (art. 79) nie rozwiewają wątpliwości dotyczących stosowania przepisów. Jednakże z przyjęcia w odrębnym przepisie, że cudzoziemiec powinien złożyć wspomniane już zapewnienie wynikałoby chyba przychylenie się do drugiej koncepcji, a więc potraktowania cudzoziemców w sposób odmienny od innych osób.

Gdyby odnieść ten wniosek do starej ustawy, zastosowanie samego przepisu art. 56 (bez art. 54)¹⁷, jako uzupełnienia normy kolizyjnej z art. 48 ppm świadczyłoby o pełnej komplementarności i zgodności ze sobą rozwiązań ustawowych. Na gruncie ustawy nowej odrębne traktowanie cudzoziemców oznacza jednak poddanie ich możliwości zawarcia małżeństwa ich prawu ojcystemu (na podstawie ppm i ustawy o aktach stanu cywilnego) i prawu polskiemu (na podstawie ustawy o aktach stanu cywilnego).

Reasumując, według uzasadnienia projektu ustawy z 2014 r., „projektowane regulacje mają przyczynić się do poprawy jakości rejestracji stanu cywilnego, co przełoży się na podniesienie bezpieczeństwa i pewności obrotu prawnego”¹⁸, mają wpłynąć na rozwiązanie problemu w postaci: „nieadekwatne [przepisy] do stanu stosunków społecznych oraz do zmienionych warunków ekonomicznych i ustrojowych, wymagające doprecyzowania, usyste-

¹⁶ Postanowienie SN z 23 września 1977 r., ICR 309/77, LexPolonica nr 312802, OSNCP 1978, nr 8, poz. 139.

¹⁷ Choć w myśl pierwszej koncepcji, do cudzoziemców znajduje zastosowanie także przepis art. 54 ustawy z 1986 r.

¹⁸ www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2620, s. 2 [26.01.2015].

matyzowania, eliminacji wątpliwości interpretacyjnych i luk prawnych¹⁹. Co więcej, „zasadniczym celem projektowanych przepisów pozostaje konieczność uproszczenia i usprawnienia procedury we wskazanym powyżej zakresie oraz wyjścia naprzeciw oczekiwaniom społecznym, zważywszy na istotę ceremonii małżeństwa będącą jednym z fundamentalnych zdarzeń w życiu człowieka i często doniosłym wydarzeniem rodzinno-osobistym. Osiągnięcie powyższych priorytetów wymaga obok uszczegółowienia i doprecyzowania przepisów, wprowadzenia nowych rozwiązań prawnych dostosowanych do realiów życia społecznego²⁰. Analizując dalej uzasadnienie odnaleźć można jedno zdanie odnoszące się, jak by się mogło wydawać, do poruszonych powyżej problemów. Otóż: „dostosowując rozwiązania z zakresu rejestracji stanu cywilnego do ustawy z 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe, inaczej niż dotychczas uregulowano zagadnienie wymaganego w procedurze zawarcia małżeństwa przez cudzoziemca dokumentu stwierdzającego, że zgodnie z właściwym prawem może on zawrzeć małżeństwo, zastrzegając, że przedłożenie tego dokumentu jest konieczne, tylko wtedy, gdy możliwość zawarcia małżeństwa przez tego cudzoziemca nie jest oceniana na podstawie prawa polskiego²¹. Z lektury uzasadnienia wynika, że motywem ustawodawcy było wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań, jak elektroniczna rejestracja zdarzeń w aktach stanu cywilnego, możliwość przesyłania informacji ich dotyczących za pośrednictwem sieci, bez potrzeby fatygowania petenta, aby dostarczył dokument na okoliczność jakiejś konkretnej sprawy. Jednak sprawa się komplikuje w przypadku cudzoziemców chcących zawrzeć związek małżeński w Polsce, ponieważ nowe rozwiązanie ich dotyczące nie są ani prostsze, ani nowocześniejsze. Co więcej, wydają się także pozostawać w sprzeczności w przepisem ppm. Ponadto, już w opinii eksperckiej Biura Analiz Sejmowych dopatrzono się mankamentu ustawy: „rozbudowa obligatoryjnych elementów zapewnienia pozostaje w sprzeczności z podstawowym celem zmian, jakim jest «uproszczenie i usprawnienie procedury zawierania małżeństwa»²².

Jeśli zastanowić się nad potencjalnymi zagrożeniami jakie mogą płynąć ze zbyt liberalnego traktowania możliwości zawarcia małżeństwa, to zauważyć należy, że z jednej strony w polskim prawie mamy swobodę zawierania małżeństw, której granice określają przepisy chroniące przed patologią, z drugiej

¹⁹ *Ibidem*, s. 67.

²⁰ *Ibidem*, s. 35.

²¹ *Ibidem*, s. 37.

²² P. Sobolewski [ekspert ds. legislacji w Biurze Analiz Sejmowych], *Opinia prawna w sprawie rządowego projektu ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego*, druk sejmowy nr 2620, Opinie Biura Analiz Sejmowych, www.orka.sejm.gov.pl/rexdomk7.nsf/Opdodr?OpenPage&nr=2620 [26.01.2015].

strony zaś – klauzulę porządku publicznego, która jest idealnym instrumentem eliminowania potencjalnie szokujących skutków zawarcia małżeństwa.

Abstract
Conclusion of marriage by foreigners.
Changes in legislation regarding marital status

Conclusion of marriage by foreigners in Poland and assessing their right to marry may be a source of many problems. The procedure in such cases comes to the realization of certain complementary rules used to indicate the applicable law for this possibility (substantial impediments to marriage) and the rules for the granting of marriage, marriage registration and issuing marriage acts, according to marital status legislation. The most recent reform of the latter will not eliminate these problems.

Key words: the right to marry, marriage, material impediments to marriage, marriage obstacles, marital status law, conflict of laws